Raadsvoorstel
Openbaar

Onderwerp
Afronding verkenning Proeftuin aardgasvrij Dukenburg en vervolg

Opsteller	Fieke van Leest	**Collegebesluit**	24 januari 2023
Programma	Wonen en Stedelijke ontwikkeling	**Behandeldatum Raad**	8 maart 2023
Portefeuillehouder	T.F.A. van Elferen	**Status**	Openbaar

Samenvatting
De verkenning proeftuin aardgasvrij Dukenburg toont aan hoe we het beste van het aardgas af kunnen in Zwanenveld en Lankforst-Noord. Dukenburg is één van de startgebieden om van het aardgas af te gaan met als startpunt de wijken Zwanenveld en Lankforst-Noord vanwege de sociale, ruimtelijke en technische kenmerken. Op basis van deze kenmerken is een warmtenet met bijhorend integraal publiek warmtebedrijf de beste optie. Qua duurzaamheid, sturing op uitbreiding van bronnen en het net, versnellen van de transitie en betaalbaarheid voor de bewoner komt deze oplossing het beste uit de bus. Een publiek integraal warmtebedrijf is vanaf 1 juli 2024 ook de voorgeschreven richting in de nieuwe Wet collectieve Warmtevoorziening.

Om het haalbaar te maken om naar deze aardgasvrije oplossing over te stappen is een actieve rol van de gemeente noodzakelijk bij de ontwikkeling en oprichting van een warmtenet en -bedrijf. We werken toe naar een publiek integraal warmtebedrijf dat duurzame warmte voor in eerste instantie 4.000 woningen kan leveren.

Voorstel
1. In te stemmen met de volgende hoofdbevindingen van de uitgevoerde verkenning ‘proeftuin aardgasvrije wijk Dukenburg’:
    a. De warmtetransitie voor Dukenburg wordt het beste met collectieve warmte vormgegeven (Bijlage 1);
    b. Voor het leveren van collectieve warmte is het oprichten van een publiek integraal warmtebedrijf Dukenburg de beste optie (Bijlagen 1, 2 en 4), vooruitlopend op de Wet collectieve Warmtevoorziening;
    c. De gemeente gaat een actieve rol vervullen in de verdere uitwerking en totstandkoming van een publiek integraal warmtebedrijf Dukenburg (Bijlagen 2, 3, en 4);
    d. Voor het vervolgproces moeten criteria voor het warmtenet en het publiek integraal warmtebedrijf worden vastgesteld (Bijlage 2).
2. In te stemmen met de criteria waaraan een publiek integraal warmtebedrijf Dukenburg moet voldoen zoals omschreven in “Kaders en criteria vervolgproces proeftuin Dukenburg” (Bijlage 2). Het betreft de volgende criteria:
    a. Om tot een duurzame en betaalbare warmteoplossing te komen, zijn er in eerste instantie 4.000 aansluitingen nodig in Dukenburg;
    b. Er wordt gekozen voor de oplossing met zo laag mogelijk maatschappelijk kosten voor inwoner en betrokken partners;
    c. De (definitieve) oplossing draagt substantieel bij aan het behalen van de doelstelling om in 2045 CO2 neutraal te zijn;
    d. De oplossing voldoet direct aan de toekomstige Wet Collectieve Warmtevoorziening (WCW) voor een integraal warmtebedrijf;

e. Te versnellen op de uitvoering en in 2026 tot realisatie van het warmtenet over te gaan en woningen aan te sluiten bij bewoners/eigenaren die gekozen hebben om gebruik te maken van het warmtebedrijf. Tevens worden regels uitgewerkt hoe om te gaan met eigenaren/bewoners die geen gebruik willen maken van deze warmtevoorziening;
f. Het warmtebedrijf biedt een warmte- en koude oplossing voor zowel huur als koop.
g. Het warmtebedrijf Dukenburg kent uitbreidingsmogelijkheden naar overige gebieden in Nijmegen en regio.

Aanleiding
Wij onderzochten hoe we stadsdelen aardgasvrij kunnen gaan maken om in 2045 CO2 neutraal te kunnen zijn. Door de sociale, ruimtelijke en technische kenmerken van de wijk wezen we Dukenburg aan als één van de startwijken om van het gas af te gaan. Met de proeftuinbijdrage van €4,8 miljoen van het Rijk startten we in 2018 met de verkenning om Dukenburg aardgasvrij te gaan maken. Deze uitgebreide verkenning is nu afgerond. Op basis hiervan moet er een aantal principebesluiten aan de gemeenteraad worden voorgelegd, zodat vervolgstappen gezet kunnen worden. Het is ook door de groeiende energiearmoede in Dukenburg nodig om juist in deze wijk stappen te zetten.

Beoogde impact
Met dit besluit willen we positieve reactie en medewerking vanuit het College van B&W en de Raad voor het opstarten van de ontwerp- en ontwikkelfase van een warmtenet voor Zwanenveld-Lankforst-Noord en van een publiek integraal warmtebedrijf. Tegelijkertijd onderzoeken we een actieve rol van de gemeente zodat publieke waarden zoals duurzaamheid, betaalbaarheid en betrouwbaarheid onderdeel zijn van de warmtetransitie.

Het warmtenet en toekomstig publiek integraal warmtebedrijf Dukenburg (hierna warmtebedrijf Dukenburg genoemd) helpen bij het doel om samen met bewoners en organisaties te zorgen voor een energietransitie en verduurzaming in de wijken (dit is een doel vanuit programma openbare ruimte, met de bijbehorende ambitie “we zijn een energie neutrale stad waar evenveel energie wordt opgewekt als verbruikt”).

Argumenten
1.1 De verkenning ‘Proeftuin aardgasvrije wijk Dukenburg is afgerond
De verkenningsfase bestond uit verschillende onderdelen: verkennend financieel onderzoek, technisch onderzoek, gesprekken met publieke partijen over aftasten ieders rol, inventarisatie overstapgeneigdheid van eigenaren en bewoners, opstellen en afronden wijkwarmteplan samen met de buurt. In Bijlage 1 zijn de belangrijkste resultaten van de verkenning opgenomen.

Tevens hebben we, naast deze verkenning voor de proeftuin Dukenburg, de warmtevisie uit 2018 en bijhorende warmte- en bronnenstrategie 2019 laten reviewen door Berenschot (onderzoeksrapport Berenschot 2023). De warmtewereld is extreem in beweging en daarom is het goed om te checken of onze warmtevisie 2018 en bijhorende warmte- en bronnenstrategie 2019 voldoende houvast bieden voor de vervolgstap om proeftuin Dukenburg verder door te ontwikkelen.

1.1.a Een collectief warmtenet is het beste aardgasvrije verwarmingsalternatief
Uit deze verkenningsfase volgt dat Dukenburg het beste aardgasvrij gemaakt kan worden door het aanleggen van een collectief warmtenet, omdat alleen individuele oplossingen in de vorm van bijvoorbeeld warmtepompen voor dit stadsdeel niet haalbaar zijn. In het wijkwarmteplan 2022 is dit onderzocht op basis van de kenmerken van de wijk (met veel hoogbouw, gemixte buurt met huur- en koopwoningen, isolatieniveau en beperkte financiële mogelijkheden van inwoners) en wensen en eisen van de bewoners. Het blijkt dat een collectief warmtenet (70 graden) en Warmte- en Koudeopslag (WKO) voor koeling

de beste technische oplossing is. De recente ontwikkelingen ten aanzien van de energieprijzen zorgen ervoor dat overstapgeneigdheid van bewoners en huiseigenaren is vergroot (zie Bijlage 1).

1.1.b Publiek integraal warmtebedrijf Dukenburg
Uitkomst van de verkenning en de review warmtevisie is dat een warmtenet met bijhorend integraal publiek warmtebedrijf voor in eerste instantie 4.000 woningen in Zwanenveld-Lankforst-Noord doelmatig is. Zowel op het gebied van financiën, duurzaamheid, betaalbaarheid als sturing op een integrale aanpak voor warmteoplossingen elders in de stad komt deze oplossing het beste uit de bus.

Ook uit de Kamerbrief Wet collectieve Warmtevoorziening (WCW) en onderzoeksrapport Berenschot (2023) volgt dat het wenselijk is om een publiek integraal warmtebedrijf Dukenburg verder te onderzoeken.

1. Van publiek belang: in met name stedelijk gebied is in veel situaties het collectief warmtenet een doelmatige oplossing. Een steeds grotere groep bewoners zal daarmee afhankelijk worden van collectieve warmte. Collectieve warmtenetten kennen een toenemend vitaal karakter en kunnen daarmee in de toekomst gezien worden als nutsvoorziening. Vergelijkbaar met andere vitale infrastructuur in Nederland. Zo ook in Nijmegen. Op basis van de review Berenschot (2023) zijn in de toekomst ongeveer 60.000 woningen (anders gezegd woningequivalenten) in Nijmegen afhankelijk van een vorm van warmtenet-oplossing. Dit zal met kleinere en grotere netten gaan gebeuren met verschillende bronnen en temperatuur regimes. Een legpuzzel waar vanuit de overheid strategisch op gestuurd moet worden. Om te kunnen sturen is het nodig om minimaal 51% leidingwerk in publieke handen te hebben.
2. Integraal: een splitsing tussen infra- en leveringsbedrijf zorgt voor financiële risico-opslagen. Door één bedrijf te vormen vallen deze weg en komt de verantwoordelijkheid van het net en de levering bij één bedrijf te liggen. Door gelijktijdig te kunnen sturen op de infra en levering is het mogelijk om te optimaliseren in de kwaliteit van de service richting klant en het systeem te optimaliseren, wat positief bijdraagt aan de duurzaamheidsdoelstellingen (Kamerbrief WCW).
3. De publieke investeringen bij het ontwikkelen en realiseren van een warmtenet kunnen via een publieke rolneming op lange termijn ook weer rendement opleveren mits o.a. de vollooprisico's geborgd zijn (Berenschot 2023).

1.1.c Middels een actieve rol van gemeente kunnen we zorg dragen voor de borging van publieke waarden
Zowel landelijk, provinciaal als in Nijmegen wordt publieke rolneming in warmtenetten essentieel geacht. Bewoners in Dukenburg hebben via een enquête aangegeven welke waarden voor hun belangrijk zijn om te borgen:

- Maandelijkse rekening en investering in de woning;
- Goede service, goede werking van het systeem (ook boven in appartementencomplexen;
- Kostenopbouw is transparant;
- Duurzaam opgewekt;
- Zelf reguleren van de temperatuur in huis.

Deze waarden van de bewoners komen één op één overeen met de publieke waarden zoals geformuleerd in warmtevisie 2018: betaalbaarheid, duurzaamheid en tijdigheid, zoals beschreven in de Bijlage 3. Zonder publieke deelname aan de warmte-infra is er niet genoeg borging van de publieke waarden (zie Kamerbrief en onderzoek Berenschot 2023). De exacte rol en mate van deelname van de gemeente in relatie tot haar publieke partners wordt in de volgende fases, te weten de ontwikkel- en ontwerpfase, onderzocht.

1.1.d Duidelijke criteria voor het vervolg
We weten uit de nu afgeronde verkenningsfase dat diverse investeringsbeslissingen van diverse stakeholders in het gebied gelijktijdig moeten vallen. Duidelijkheid over wanneer

welke beslissing wordt genomen binnen en buiten de gemeente is essentieel voor het slagen van het project. Het is daarmee juist nu nodig om de criteria en daarmee de rol van de gemeente in de proeftuin Dukenburg aan te scherpen (Berenschot rapport 2019 en 2023). We stellen deze criteria vast voor de ontwerp- en ontwikkelfase.

2.1 Criteria voor verder vervolgonderzoek naar een publiek integraal warmtenet en -bedrijf
De gemeentelijke warmtestrategie, visie en koers (2018/2019) zijn helder geformuleerd en bieden een stevige basis, concludeert Berenschot (2023). Ook zijn onze standpunten over de warmtestrategie herbevestigd met het coalitieakkoord Ons Nijmegen.

Met de ontwikkeling van de nieuwe WCW heeft de gemeente en hebben andere publieke partijen nieuwe puzzelstukken en instrumenten gekregen om deze uitvoeringstrategie voor aardgasvrije wijken vorm te geven. Met de komst van de nieuwe WCW (inwerkingtreding wordt verwacht op 1 juli 2024) krijgen publieke overheden een wettelijke rol in transport en levering. In het kader van het Klimaatakkoord ontvangen de Nederlandse gemeenten benodigde middelen om de slagkracht te vergroten en parallel aan de ontwikkeling van het warmtenet wijkwarmteplannen en uitvoeringsplannen uit te werken (zie Berenschot 2023).

Tevens vragen de stakeholders in Dukenburg naar aanleiding van deze Kamerbrief WCW de gemeentelijke rol verder te expliciteren. Voor eerste startwijk Dukenburg zijn de gemeentelijke kaders en criteria daarom verder ingekleurd en specifiek gemaakt voor Dukenburg (Bijlage 2).

Kanttekeningen
1.1 Timing is alles
Als we niet doorpakken als gemeente en publieke partijen verslechtert het handelingsperspectief voor 4.000 woningen in Dukenburg, omdat eigenaren duurdere tijdelijke of kleinschalige oplossingen gaan zoeken en de warmte van de ARN die gereserveerd is voor Nijmegen niet altijd beschikbaar blijft. Dit komt omdat bedrijven in Nijmegen en buurgemeenten ook de restwarmte van ARN willen inzetten voor hun verduurzamingsstrategie.

1.2 Continue onzekerheid over prijsstijgingen
De businesscase is op hoofdlijnen doorgerekend en wordt opnieuw gedetailleerder doorgerekend met de meest recente prijsstijgingen alvorens het warmtebedrijf tot een aanbod kan komen.

1.3 Noodzaak landelijke subsidie en financieringsbronnen
Een warmtenet kent een bijdrage aansluitkosten van bewoners. Om deze kosten zo laag mogelijk te maken, koersen wij op het binnen halen van landelijke en provinciale subsidies en financieringsbronnen.

1.4 Besluitvorming WCW en netwerkbedrijven
De Wet Collectieve Warmtevoorziening wordt verwacht 1 juli 2024 in te gaan. De WCW gaat uit van een integraal warmtebedrijf dat in meerderheid in publieke handen dient te zijn. Om dit te bewerkstelligen moet de planningen van de landelijke wetgeving en verdere uitwerking van de proeftuin Dukenburg parallel blijven lopen. In de ontwerp- en ontwikkelfase werken we meerdere vormen van een integraal warmtebedrijf uit die passend binnen zowel de huidige en toekomstige wetgeving.

Financiën

Provinciale en rijksmiddelen

Parallel aan de wettelijke juridische instrumenten zetten provincie Gelderland en Rijk ook in op financiële instrumenten om gemeenten meer slagkracht te geven. Provinciale en Rijksmiddelen zijn (of komen) beschikbaar voor de ontwikkeling van warmtenetten. Denk aan onrendabele topfonds, landelijke volloopgaranties en investeringskapitaal van provincie en Rijk. Tevens zet het Rijk in om slagkracht van gemeenten te vergroten in de ontwikkeling van warmtenetten. Ook is de Bank Nederlandse Gemeenten bereid leningen te verstrekken aan gemeenten onder relatief gunstige voorwaarden (zie onderzoek Berenschot 2023).

Gemeentelijke middelen

Zelf heeft de gemeente een warmtefonds opgericht van 15 miljoen voor de komende vier jaar om een financiële bijdrage te kunnen leveren om warmte infrastructuur in publieke handen te brengen. Tevens is 1.7 miljoen extra per jaar gealloceerd om de warmtevisie en warmteplannen verder uit te werken voor diverse deelgebieden. Het Rijk keert in 2023 ook extra klimaatmiddelen uit aan de gemeente voor extra ambtelijke capaciteit voor de warmtetransitie.

Plankosten ontwerp- en ontwikkelfase

De gemeentelijke plankosten (350.000 euro) voor de ontwerp- en ontwikkelfase komen ten laste van de planexploitatie G550 Nijmegen aardgasvrij. De andere betrokken partijen (ARN, Provincie Gelderland, bewonerscoöperatie Wiek, Portaal, Talis en Woonwaarts, en Firan/Indigo) betalen ieder hun eigen inbreng (uren en kennis). De verkregen Rijksmiddelen worden ingezet om dit proces met diverse stakeholders te begeleiden.

Het vraagstuk van financiële inbreng vanuit de gemeente bij de oprichting van een publiek integraal warmtebedrijf is nu niet aan de orde, omdat daarvoor nog een go/no go besluit aan de gemeenteraad voorgelegd moet worden.

Vervolg

Zie de routekaart in Bijlage 6 waar we ons nu bevinden in het proces. Na positieve besluitvorming door de gemeenteraad starten we de volgende fase op het ontwerp.

We gaan daarom nu specifiek op de werkzaamheden van deze fase in:

- De eerste stap is het aangaan van een intentieovereenkomst met woningcorporaties Portaal, Woonwaarts en Talis, ARN, Firan en provincie Gelderland. Deze intentieovereenkomst heeft tot doel om projectafspraken en kaders vast te leggen (denk aan inzet, bemensing, kennis en inbreng per partij), zodat we het proces gezamenlijk kunnen doorlopen.
- Schetsontwerp technische uitwerking warmtenet en WKO.
- Onderzoek koppeling inloopoplossingen met het toekomstige warmtenet.
- Schetsontwerp voor 4.000 bewoners en of/eigenaren (huur en koop) bestaande uit:
    - Wat zijn op hoofdlijnen de bijdrage aansluitkosten en warmtetarieven voor een klant?
    - Hoe werkt deze techniek in een huis?
    - Welke techniek zorgt voor de warmte en koude?
    - Wanneer kan ik overstappen?
    - Welk aanpassingen aan het huis zijn nodig (denk aan aanpassing kookgas en isolatie)
- Schetsontwerp businesscase en bijhorende financiering strategie.
- Schetsontwerp/contouren van een publiek integraal warmtebedrijf met rol uitwerking per partij.
- Uitwerking actieve rol van de gemeente. Welke mate van deelname van de gemeente in het warmtenet en warmtebedrijf is haalbaar en gewenst.

Benodigde bestuurlijke besluitvormingsmomenten zijn in deze ontwerpfase:

- Aan de raad wordt aan het einde van deze ontwerpfase gevraagd om de contouren van het publieke integrale warmtebedrijf en mogelijke rolneming van de gemeente vast te stellen.

Het streven is om begin 2026 te starten met het aanleggen van een warmtenet door een publiek integraal warmtebedrijf die bewoners van Zwanenveld en Lankforst-Noord voorziet in betaalbare en duurzame warmte en koude.

Bijlage(n)

Bijlage 1: Samenvatting van de uitkomsten uit de verkenningsfase
Bijlage 2: Criteria voor het vervolgproces proeftuin Dukenburg
Bijlage 3: Berenschot verkenning gemeentelijk warmtebedrijf Nijmegen 05-02-2019
Bijlage 4: Berenschot review warmtestrategie 10-01-2023
Bijlage 5: Kamerbrief Wet Collectieve Warmte (WCW)
Bijlage 6: De Routekaart